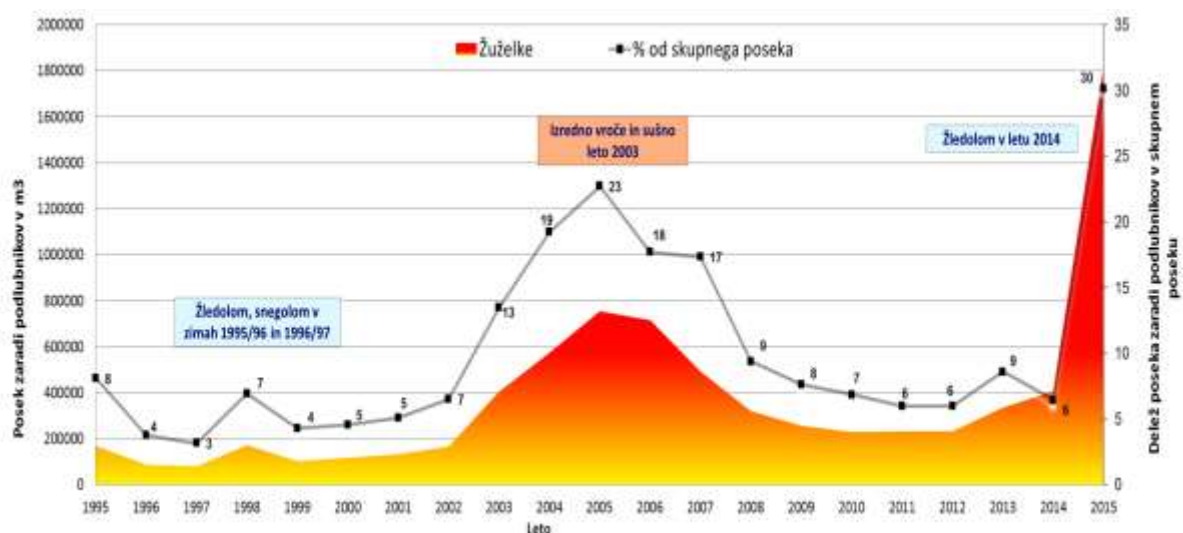


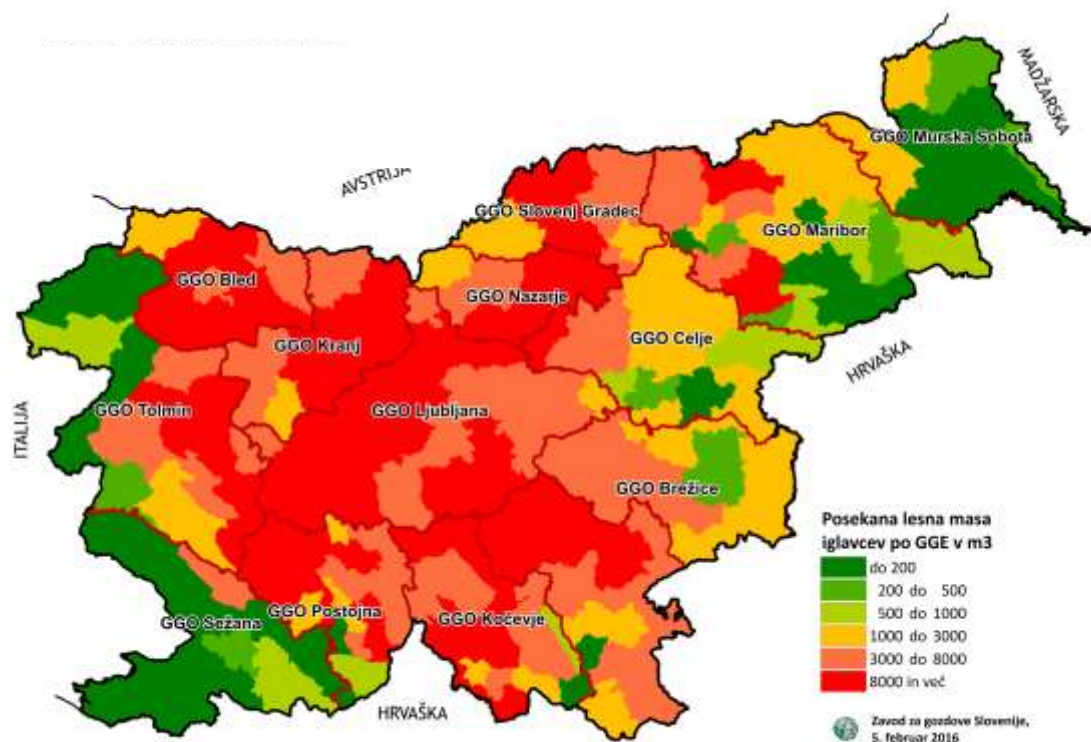
Podlubniki ogrožajo slovenske gozdove tudi v letu 2016

Leto 2015 je zaznamovala izredna namnožitev podlubnikov, ki je bila v drugi vegetacijski dobi po obsežnem žledolomu iz februarja 2014 pričakovana, saj sledi vsaki obsežnejši naravni ujmi, v kateri je poškodovana večja količina smreke. Vendar je bil obseg poškodb zaradi podlubnikov, zlasti zaradi osmerozobega smrekovega lubadarja (*Ips typographus*), zaradi izredno toplega poletja in jeseni 2015 večji od pričakovanega. Zaradi podlubnikov je bilo v letu 2015 posekanih dreves za 1,8 milijona m³, kar je 2,4 več od sedaj največjega evidentiranega letnega poseka zaradi podlubnikov iz leta 2005 (0,75 milijonov m³).



Slika 1: Posek zaradi podlubnikov po letih v obdobju 1995–2015 v gozdovih Slovenije

Namnožitev podlubnikov je bila pričakovano največja na območjih smrekovih sestojev, ki so bili od žleda najbolj poškodovani (GGO Ljubljana, Postojna, Tolmin, Kranj). Žarišča na teh območjih so se v poletnem obdobju 2015 izredno hitro širila, največja so dosegla tudi nekaj 100 ha oziroma več 10.000 m³ smreke.

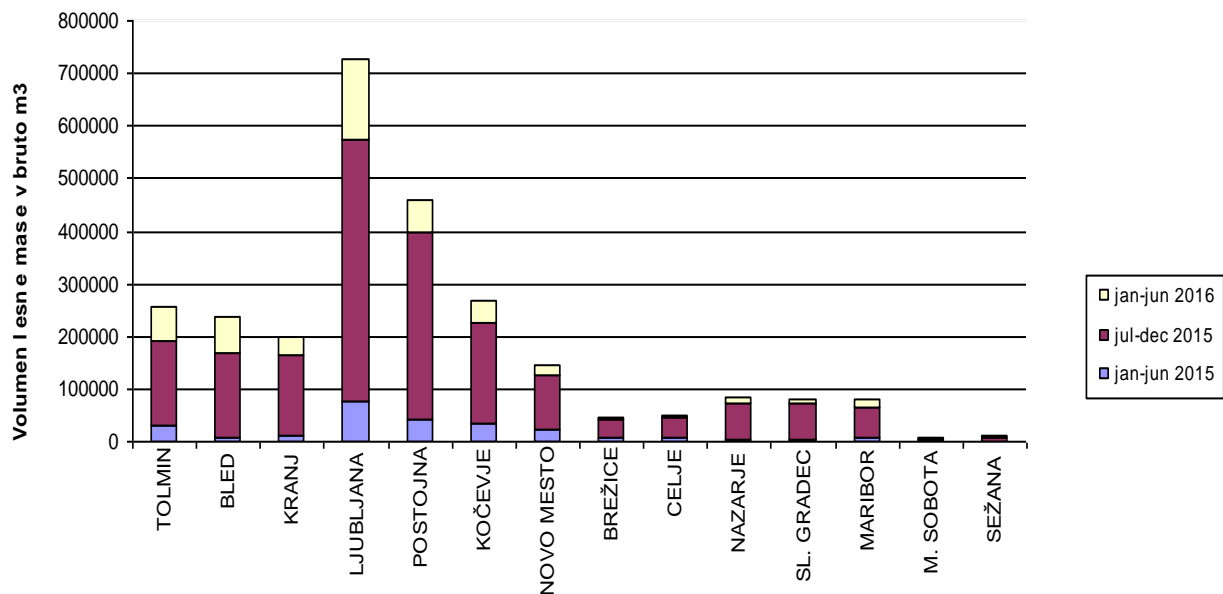


Slika 2: Posek iglavcev zaradi podlubnikov po GGE v letu 2015 v m³

Največjo poškodovanost zaradi osmerozobega smrekovega lubadarja so utrpeli gozdovi na rastiščih, ki so manj primerna in neprimerna za smreko kot nosilno drevesno vrsto. To so predvsem smrekovi gozdovi na rastiščih nižinskega pasu pod 500 m n.v., na talnih podlagah s slabo oskrbo z vodo, zlasti na prisojnih rastiščih na karbonatnih podlagah. Zaradi namnožitve podlubnikov je v letu 2015 nastalo 2.400 ha ogolelih površin, od tega največ v ljubljanskem, postojnskem, blejskem in kočevskem gozdnogospodarskem območju.

Od junija 2015 dalje je bila prioriteta del v gozdovih izvajanje sanitarnega poseka zaradi podlubnikov in ne več zaradi poškodb od žleda. Močno poškodovani iglavci v žledolomu, ki niso bili posekani do pomladi 2015, so se že posušili in ne predstavljajo več nevarnosti za namnožitev podlubnikov. Čez zimsko obdobje 2015/2016 se je intenzivno nadaljeval posek s podlubniki napadenih dreves. V letu 2016 je bilo zaradi podlubnikov posekanih že 660.000 m³ (podatek ZGS, 20. 6. 2016). Prvi novi napadi prezimelih podlubnikov na nova drevesa so bili evidentirani že v začetku aprila. Zaradi spremenljivega vremena je bilo rojenje prezimelih podlubnikov nato večkrat prekinjeno, razvoj nove generacije pa ni bil pospešen, kot bi bil v primeru višjih temperatur.

Posek novo napadenih dreves v zadnjih mesecih je bil z vidika uničevanja podlubnikov zato zelo učinkovit. V spomladanskem obdobju se je mesečno za posek zaradi podlubnikov evidentiralo okoli 100.000 m³, večinoma smreke, od tega 30 % v državnih gozdovih. V prihodnjih mesecih pričakujemo, da se bo mesečno evidentiralo še več lubadark za posek. V letu 2015 je bil maksimum v septembru, ko se je evidentiralo kar 500.000 m³ lubadark za posek, kar je bilo neobvladljivo slediti s posekom. Maksimalni evidentiran mesečni obseg poseka zaradi podlubnikov je bil v letu 2015 370.000 m³ (september 2015). Zaradi vročinskih valov se je trajanje razvoja ene generacije v poletnih mesecih 2015 skrajšalo, zato je bilo časa za zagotovitev pravočasnega poseka lubadark, to je pred izletom nove generacije, izredno malo.



Slika 3: Evidentirano drevje za posek zaradi podlubnikov po polletjih od začetka leta 2015 dalje po območnih enotah Zavoda za gozdove Slovenije (v m³).

Kako bo s poškodovanostjo gozdov od podlubnikov v letu 2016?

V leto 2016 pričakujemo najmanj podoben obseg škode zaradi podlubnikov, kot je bil v letu 2015. Največ škode bo predvidoma v smrekovih gozdovih na območju največje poškodovanosti po žledu. To so ljubljansko, postojnsko, kranjsko, tolminsko območje ter tudi blejsko in kočevsko območje. Večje škode so pričakovane tudi v smrekovih gozdovih na slovenjgraškem, nazarskem in novomeškem območju.

Na škodo zaradi podlubnikov bodo imele tako kot v letu 2015 velik vpliv vremenske razmere. Razvoj podlubnikov traja v normalnih razmerah od 8-10 tednov, pri temperaturah nad 25 °C pa se ta čas lahko razpolovi, zato se čas za pravočasen posek in uničenje zalege podlubnikov pod lubjem v poletnem obdobju močno skrajša.

Glavni ukrep za preprečevanje širjenja in zatiranje podlubnikov v obdobju prenamnožitve podlubnikov je pravočasen posek

Največji poudarek pri zagotavljanju varstva pred podlubniki v obdobju namnožitve podlubnikov je na zagotavljanju pravočasnega poseka in odvoza neobeljenega okroglega lesa, naseljenega s podlubniki, iz gozda v predelavo na lesno-predelovalne obrate.

Da zagotovimo pravočasen posek in uničenje podlubnikov izven gozda, je pomembno, da s podlubniki napadene smreke čim prej odkrijemo. Redno moramo nadzorovati ogrožene gozdove ter biti pozorni na prve znake napada podlubnikov. Zanesljiv prvi znak napada je rjava črvina v obliki grobo mlete prave kave, ki se nabira ob koreničniku napadenega drevesa, pri tem pa so iglice v krošnji še zelene. Taka drevesa - lubadarke se bodo zanesljivo posušila, zato s posekom ne smemo odlašati.

Priporočljivo je, da se najprej poseka in spravi les iz gozda tistih lubadark, ki smo jih prepoznali po črvini. S tem preprečimo napad podlubnikov na sosednje smreke oziroma preprečimo širjenje žarišča podlubnikov ter tudi ohranimo večjo vrednost posekanega lesa. Pred zaključkom sečišča še enkrat pozorno pregledamo okoliške smreke. V kolikor so na novo napadene, jih je treba takoj posekati.

Bi z uporabo insekticidov lahko preprečili še večjo škodo?

V obdobju namnožitve podlubnikov se uničevanje podlubnikov večinoma izvaja izven gozda, praviloma na skladiščih lesno-predelovalnih obratov. Ukrepi uničevanja podlubnikov v gozdu, kot so lupljenje okroglega lesa lubadark, kurjenje ali drobljenje vej in sečnih ostankov, se v obdobju namnožitve podlubnikov izvajajo le v manjši meri, ker gre za zamudna in draga ročna dela. ZGS vsako leto postavi oziroma vzdržuje feromonske pasti za smrekove podlubnike, ki pa so v prvi vrsti namenjeni spremljanju številčnosti, in ne uničevanju podlubnikov.

Uporaba fitofarmaceutskih sredstev (FFS) v gozdu je zaradi varstva narave in posledično strogih predpisov omejena. Uporaba FFS v gozdu je dovoljena le z ustrezno registriranimi sredstvi in z dovoljenjem ZGS. V notranjosti gozdnih sestojev se FFS za uničevanje podlubnikov ne sme uporabiti, uporaba je dovoljena le na skladiščnih prostorih ob cestah in na skladiščih izven gozda, v kolikor ni drugih omejitev za varstvo narave.

V kolikor FFS niso pravilno uporabljena, je njihova uporaba neučinkovita. Neučinkovito bi bilo npr. tretiranje gozdov z insekticidom iz zraka. S tako uporabo insekticida bi uničili mnogo drugih žuželk, podlubnikov, ki se razvijajo zaščiteni pod lubjem stoječih smrek, pa ne. Ravno tako je neučinkovito nanašanje insekticida na spodnjih nekaj metrov rastočih smrek, saj podlubniki smreko praviloma najprej napadejo visoko na deblu v višini prvih zelenih vej, ki jih s škropilnimi aparati le težko dosežemo.

Pri uporabi FFS je treba poznati način delovanja FFS in biologijo podlubnikov. V gozdu se FFS uporablja predvsem za uničenje podlubnikov v kupih okroglega lesa ob cestah, v kolikor ni zagotovljenega pravočasnega odvoza iz gozda. Priporočljiva je uporaba FFS za zatiranje podlubnikov tudi na skladiščih izven gozda, v kolikor les ne bo pravočasno olupljen ali predelan. Vse potrebne informacije, dovoljenja za uporabo in tudi potrebna FFS lastniki dobijo pri lokalno pristojnih gozdarjih ZGS.

ZGS izvaja nadziranje ogroženih gozdov, svetuje lastnikom, jih izobražuje ter zagotavlja izvedbo potrebnih del po upravnih postopkih. Za izvedbo del so odgovorni lastniki gozdov.

ZGS skozi celo leto izvaja nadzor ogroženih gozdov. Glede na razsežnost problema podlubnikov učinkovito izvajanje varstva gozdov ni možno brez sodelovanja lastnikov gozdov. Zbrani podatki (2012 – 2015) kažejo, da 87 % novih žarišč napada podlubnikov v zasebnih odkrijejo revirni gozdarji ZGS, le 13 % pa lastniki gozdov sami. Kljub temu, da jih lahko gospodarska škoda, ki jo napadi podlubnikov povzročajo, zelo prizadene, lastniki gozdov v povprečju premalokrat pregledajo svoje gozdove (v danih razmerah bi bilo primerno to storiti enkrat tedensko) in prepozno začnejo s sečnjo napadenih dreves.

Za izvedbo potrebnih del so odgovorni lastniki gozdov. ZGS zagotavlja izvajanje del po odločbah s svetovanjem lastnikov gozdov (pomoč pri pridobivanju izvajalcev gozdarskih del, svetovanje glede združevanja lastnikov pri izbiri skupnega izvajalca ipd) ter z vodenjem postopkov upravnih izvršb po drugih osebah oziroma s (denarno) prisilitvijo. Večinoma že sama grožnja izvršbe ter opozorilo inšpekcijske službe zadostuje, da lastniki zagotovijo izvedbo del.

Problem povezovanja lastnikov gozdov za skupno organizacijo poseka / spravila lesa in za skupen nastop na trgu lesa je še vedno eden od ključnih ovir za bolj učinkovito gospodarjenje z gozdovi. Promocija povezovanja lastnikov gozdov izvaja ZGS kot eno svojih ključnih svetovalnih aktivnosti na terenu, pri čemer smo velikokrat, v sicer lokalno omejem obsegu, uspešni.

Kaj je naloga lastnikov gozdov

S posekom s podlubniki napadenih dreves iglavcev lastniki gozdov ne smejo odlašati. Potrebno jih je posekati, spraviti iz gozda ter olupiti ali predelati, preden se na njih razvije nova generacija podlubnikov. Rok za posek napadenih dreves je v poletnem obdobju 14 do 21 dni. Lastnikom gozdov ni potrebno čakati na označitev dreves za posek s strani ZGS in na izdajo odločbe o sanitarnem poseku, ampak lahko takoj pristopijo k poseku odkritih napadenih dreves v svojem gozdu, o tem pa morajo le obvestiti pristojnega revirnega gozdarja ZGS. Prvi znak napada je črvina, ki jo čistijo podlubniki iz svojih rogov, in se nabira za luskami lubja ter okoli koreničnika drevesa.

Če so napadena drevesa pravočasno posekana in predelana, se vrednost lesa bistveno ne zmanjša. Če s posekom odlašamo, se les napadenih dreves obarva sivo-modro, kar je posledica okužbe z glivami, ki jih s seboj na drevo prinesejo podlubniki. Obarvanje zniža trenutno prodajno vrednost lesa v povprečju za približno 30 €/m³, več pri bolj kakovostnem lesu, manj pri manj kakovostnem lesu. V kolikor lastnik gozda s posekom čaka do odpadanja lubja in pokanja lesa, pa je tak les velikokrat razvrednoten do cene celuloznega lesa ali približno za 50 €/m³. Pravočasen posek napadenih dreves je nujen tudi s stališča ohranitve vrednosti lesa in zmanjševanja materialne škode zaradi napada podlubnikov.

Pozivamo vse lastnike gozdov, da redno in pogosto pregledujejo svoje gozdove, kjer so prisotni iglavci, in naj bodo pozorni na znake napada podlubnikov. O odkritih, s podlubniki napadenih drevesih naj obvestijo lokalno pristojnega revirnega gozdarja, se takoj lotijo poseka napadenih dreves in izvedejo vse varstvene ukrepe za preprečevanje nadaljnjega širjenja teh škodljivcev v gozdovih.

Zavod za gozdove Slovenije